

تبیین اندیشه‌های تربیت علمی مقام معظم رهبری در تربیت پاسداران بدو ورود (مورد مطالعه: دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین(ع))

دکتر علی‌جان مرادی‌جو*

صادق خزایی**

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۸/۰۷

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۱/۲۰

چکیده

مأموریت اصلی نظام اسلامی، تربیت انسان‌های صالح است. انسان‌هایی که در زمان صلح، با بهره‌گیری از عقل و حکمت و با الهام از آموزه‌های وحیانی، به امور فردی و اجتماعی سامان می‌بخشند و در زمان جهاد و جنگ نیز با روح حماسی از حریم اسلام دفاع می‌نمایند. دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین(ع) که به گفته مقام معظم رهبری محل تولد یک سپاهی است، هدفش تربیت افسران متعهد و متخصصی است که بتوانند با بهره‌گیری از دانش و توان علمی خود از دستاوردهای انقلاب اسلامی حراست و نگهداری نمایند. بر این اساس مسئله پژوهش کنونی این است که اندیشه‌های تربیت علمی مقام معظم رهبری برای دانشجویان بدو ورود به دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین(ع) چیست؟ پژوهش به روش توصیفی-تحلیلی و با شیوه پیمایش مبتنی بر پرسش‌نامه انجام شده است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که از میان شاخص‌های پنج‌گانه مؤلفه تربیت علمی پاسدار بدو ورود موردبررسی، گویه شناخت روش‌ها، ابزار و راه‌های مقابله با جنگ نرم در حد بسیار زیادی در راستای اندیشه‌های تربیت علمی مقام معظم رهبری قرار دارد.

واژه‌های کلیدی: تربیت علمی، پاسدار بدو ورود، جنگ نرم، مقام معظم رهبری، دانشگاه افسری امام حسین(ع).

* استادیار دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین(ع)، تهران، ایران، moradialijan@Gmail.com
** مدرس دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین(ع)، sadeghkhazaei1400@Gmail.com

مقدمه

در گستره بی‌کرانه هستی و جذبه پرشور حیات، نقطه اوج رشد و کمال انسان رسیدن به مقام قرب الهی و جلب رضایت حق تعالی است. پیامبران و حجت‌های الهی برای رسیدن به چنین کمالی، آیات حق را بر انسان‌ها فرا می‌خواندند تا پرده‌های غفلت و غرور و نادانی را از اندیشه و دل آن‌ها بزدایند و رسالت خویش را در عمق جان‌های مشتاق بنشانند. تعلیم و تربیت محور اساسی ارتقای حیات انسان‌ها است و در کیفیت بخشیدن به حیات فردی، اجتماعی و سازمانی نقش اصلی دارد. از این‌رو تربیت افراد مهذب و انسان‌های الهی هم‌جهت و هماهنگ با معیارهای اسلام و همسو با اهداف جمهوری اسلامی در طراحی نظام تعلیم و تربیت جامعه از جایگاه مهم و ویژه‌ای برخوردار است.

سپاه پاسداران انقلاب اسلامی نهادی است که به‌منظور حفظ انقلاب و دستاوردهای آن هم‌زمان با پیروزی انقلاب متولد شد و این نکته بسیار قابل‌تأملی در تبیین و تدوین مأموریت‌های تربیتی آن است. مقام معظم رهبری نیز اعتقاد دارند که مسئله آموزش در سپاه از اهمیت مضاعفی برخوردار است. مجموعه سپاه باید به‌منظور آمادگی بیشتر برای جهاد و حضور در میدان‌ها، پاسداران خود را به‌گونه‌ای تربیت کند تا بتوانند رسالت خود یعنی پاسداری از انقلاب و دستاوردهای آن را به گونه شایسته‌ای انجام دهند.

هدف آموزش دانشگاه‌های افسری تنها انتقال میراث علمی و تجارب بشری در جنگ‌های گذشته به نسل جدید نیست، بلکه رسالت آموزش ایجاد تغییرات مطلوب در نگرش‌ها، شناخت‌ها و در نهایت رفتار انسان‌ها و به‌ویژه دانشجویان افسری است.

انسان تا در میدان تعلیم و تربیت گام ننهد، توانایی‌هایش از مرحله نهان و نهفته به مرحله فعلیت و شکوفایی نمی‌رسد و از سیر حرکت تکاملی محروم می‌ماند. از این‌رو، باید به‌صورت دقیق و حساب‌شده برای تعلیم و تربیت جامعه برنامه‌ریزی کرد؛ به‌گونه‌ای که جنبه ابزاری بودن تعلیم برای تزکیه و تربیت لحاظ گردد و همه استعدادهای جسمی، روحی، عاطفی و عقلی انسان‌ها به‌صورت همسان و مناسب پرورش داده شود.

چنین میدان وسیعی نیاز به راهبری مصلح دارد که خود عمری در راه فراگیری علم و کسب فضایل طی کرده باشد و مهم‌تر آنکه در درک مفاهیم وحیانی و تطبیق آن بر مصادیق عصر کنونی، تکیه‌گاه والایی داشته باشد. به همین سبب، این نوشتار به جست‌وجوی دیدگاه‌های رهبر معظم انقلاب اسلامی پرداخته است تا از رهنمودهای ایشان توشه راه برداشته شود.

تعلیم و تربیت از سیاست‌های بنیادین اسلام و از اهداف زیربنایی بعثت رسول خدا(ص) است. پیامبر اسلام(ص) تربیت را از خویش و خویشاوندانش آغاز کرد و به تعلیم و آموزش نیز از اولین روزهای هجرت همت گمارد. این، خود نشانگر اهمیت آن دو مقوله دینی و قرآنی است.

اهتمام به تربیت، در کنار توجه به تعلیم بسیار ضروری است. تربیت و پرورش صحیح قوای جسمی و روحی، عامل شکوفایی استعدادهای ذاتی بشر برای رسیدن به رشد و کمال حقیقی است. رهبر انقلاب در این مورد فرمود: «هیچ آباد کردنی به پای آباد کردن روان انسان و فکر انسان - که در حقیقت راه آینده او را ترسیم می‌کند - نمی‌رسد» (بیانات در دیدار کارکنان وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۷۷/۵/۵). این بیان بر اساس بیان نورانی قرآن کریم است که تنها راه سعادت بشر را تربیت صحیح و تزکیه درون از رذایل اخلاقی معرفی می‌کند و نتیجه بی‌توجهی به این امر مهم را هلاکت و بدبختی حتمی می‌داند. نتیجه آنکه، نقش اساسی و تعیین‌کننده تربیت در تأمین آینده سعادت‌آمیز بشر و رسیدن او به کمال، قطعی است. رهبر انقلاب در این مورد می‌فرماید: «در مبنای تفکر اسلامی، هدف از حیات انسان رسیدن به رستگاری و سعادت در دنیا و آخرت است» (بیانات در دیدار دانشجویان شرکت‌کننده در اردوی آموزشی - پرورشی بسیج دانشجویی، ۱۳۷۸/۶/۱۳).

اندیشه‌های تربیتی مقام معظم رهبری برای دانشجویان بدو ورود به دانشگاه افسری را می‌توان از ابعاد مختلف مورد بررسی قرار داد؛ ابعادی از قبیل تربیت نظامی، تربیت علمی و تربیت بدنی. ولی به علت حجم مطالب و پراکندگی شاخص‌ها و گویه‌های مختلف، تلاش شد که یکی از ابعاد تربیتی که بیشتر مورد تأکید مقام معظم رهبری است بحث و بررسی شود. تربیت علمی در سال‌های حضور مقام معظم رهبری در دانشگاه افسری امام حسین(ع) هموار جزو اولویت‌ها و مطالبات ایشان از مجموعه دانشگاه بود که نویسندگان این مقاله تلاش کرده‌اند شاخص‌ها و گویه‌های آن را مورد کندوکاو قرار دهند تا توجهی خاص به این خواسته مقام معظم رهبری انجام گیرد. دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین(ع) که به گفته مقام معظم رهبری محل تولد یک سپاهی است؛ هدف آن تربیت افسران متعهد و متخصصی است که بتوانند با بهره‌گیری از دانش و توان خود از دستاوردهای انقلاب اسلامی حراست و نگهبانی نمایند. این موضوعی است که مقاله حاضر درصدد بررسی آن است.

اهمیت و ضرورت پژوهش

الف) اهمیت پژوهش: در صورت انجام این تحقیق، نتایج زیر حاصل خواهد شد.

- ۱- تبیین اندیشه‌های تربیتی مقام معظم رهبری برای فرماندهان و مربیان در دیگر مراکز آموزشی به تبعیت از دانشگاه افسری امام حسین(ع) از نظر علمی و مصداقی انجام خواهد شد.
- ۲- رفتار مجموعه تربیتی چه در بیان و چه در اجرا مشترک و بهینه و در مسیر واقعی خودشان قرار خواهد گرفت.
- ۳- مأموریت و هدف ذاتی دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین(ع) در تبعیت از اندیشه‌های تربیت علمی مقام معظم رهبری قرار خواهد گرفت.
- ۴- برنامه‌ریزی و اجرای متمرکز و نهادینه کردن شاخص‌های تربیت علمی در دانشگاه افسری و

تربیت پاسداری امام حسین (ع) در اولویت قرار می‌گیرند.

ب) ضرورت پژوهش: در صورت عدم انجام این تحقیق به احتمال زیاد آسیب‌های زیر متوجه دانشگاه خواهند شد.

۱- در امر تربیت پاسدار تراز انقلاب، اجرای سیاست‌ها و هدف‌های تربیتی به صورت متمرکز و نهادینه، به صورت کمرنگ اعمال می‌شود.

۲- رشد و تعالی و ارتقاء مجموعه تربیتی تحت امر در دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع) جهت تربیت پاسداران در تراز انقلاب اسلامی حاصل نشده است.

۳- در تربیت پاسداران توانمند در انجام رسالت و مأموریت‌های سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در فضاها پیچیده و سخت نیاز به کار مضاعف می‌باشد.

اهداف پژوهش

۱- **هدف اصلی:** تبیین اندیشه‌های تربیت علمی مورد نظر مقام معظم رهبری برای دانشجویان بدو ورود به دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع)

۲- هدف‌های فرعی:

۲-۱- تبیین دانش روز مورد نظر مقام معظم رهبری برای دانشجویان بدو ورود به دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع).

۲-۲- تبیین معرفت دینی مورد نظر مقام معظم رهبری برای دانشجویان بدو ورود به دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع).

۲-۳- تبیین دانش سیاسی - اجتماعی مورد نظر مقام معظم رهبری برای دانشجویان بدو ورود به دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع).

۲-۴- تبیین دانش نظامی مورد نظر مقام معظم رهبری برای دانشجویان بدو ورود به دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع).

۲-۵- تبیین روحیات علمی و خلاق مورد نظر مقام معظم رهبری برای دانشجویان بدو ورود به دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع).

پرسش‌های پژوهش

۱- **پرسش اصلی:** اندیشه‌های تربیت علمی مورد نظر مقام معظم رهبری برای دانشجویان بدو ورود به دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع) چیست؟

۲- پرسش‌های فرعی:

- ۱-۲- دانش روز مورد نظر مقام معظم رهبری برای دانشجویان بدو ورود به دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین(ع) چیست؟
- ۲-۲- معرفت دینی مورد نظر مقام معظم رهبری برای دانشجویان بدو ورود به دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین(ع) چیست؟
- ۳-۲- دانش سیاسی- اجتماعی مورد نظر مقام معظم رهبری برای دانشجویان بدو ورود به دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین(ع) چیست؟
- ۴-۲- دانش نظامی مورد نظر مقام معظم رهبری برای دانشجویان بدو ورود به دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین(ع) چیست؟
- ۵-۲- روحیات علمی و خلاق مورد نظر مقام معظم رهبری برای دانشجویان بدو ورود به دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین(ع) چیست؟

پیشینه پژوهش

در بررسی‌های به‌عمل آمده از پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی^۱، پایگاه مجلات تخصصی نور^۲، پایگاه اطلاعات نشریات کشور^۳، پایگاه پژوهشگاه علوم و فن‌آوری اطلاعات ایران^۴، پایگاه استنادی علم جهان اسلام^۵، پرتال جامع علوم انسانی^۶، سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران^۷، پایگاه کنفرانس و همایش‌های علمی کشور^۸ و کتابخانه دانشگاه‌های جامع و افسری امام حسین(ع) در ارتباط با تبیین اندیشه‌های تربیت علمی مقام معظم رهبری برای دانشجویان بدو ورود به دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین(ع)، تحقیق مشابهی یافت نشد.

اما پژوهش‌های گوناگونی درباره اندیشه‌های تربیتی مقام معظم رهبری انجام پذیرفته است و همچنین در چندین تحقیق شاخص‌های مختلف تأثیرگذار آموزش را در تربیت دانشجویان موردبررسی قرار داده‌اند؛ اما در هیچ موردی در ارتباط با تبیین اندیشه‌های تربیت علمی مقام معظم رهبری برای دانشجویان بدو ورود به دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین(ع)، موردبررسی قرار نگرفته است که در این تحقیق اندیشه‌های تربیت علمی مقام معظم رهبری موضوع اصلی تحقیق را در برگرفته

1. SID.ir
2. noormags.com
3. magiran
4. irandoc.ac.ir
5. ISC (Islamic World Science-Citation Center)
6. ensani.ir
7. www.Nlai.ir (National Library and Archives of I.R of Iran)
8. <https://www.civilica.com>

است تا بتواند شاخص‌های مناسبی برای تربیت پاسداران بدو ورود باشد.

در زیر به برخی از تحقیق‌های مشابه این پژوهش اشاره می‌شود.

مقاله میرزا محمدی (۱۳۸۶) با عنوان «تدوین شاخص‌های تربیتی در دوره آموزش عمومی». در این تحقیق به منظور تدوین شاخص‌های تربیتی در دوره آموزش عمومی در دو مطالعه جداگانه انجام گرفته است. در مطالعه اول به تحلیل اهداف آموزش و پرورش و کتاب‌های درسی مربوط به دوره عمومی، اخذ نظر متخصصان و معلمان پرداخته شده و نسخه اولیه شاخص‌های تربیتی تدوین شده است. در مطالعه دوم نظر متخصصان شش زمینه تخصصی مربوط در خصوص شاخص‌های تدوین شده، اخذ شده است. نتایج تحقیق به‌طور کلی حاکی از آن است که از میان ۲۱۱ شاخص پیشنهادی در پنج بعد اعتقادی، اخلاقی، فرهنگی-هنری، اجتماعی و سیاسی (به‌عنوان ابعاد تربیتی) مجموعاً ۹۴ شاخص پذیرفته شده است.

کتاب «تعلیم و تربیت از دیدگاه مقام معظم رهبری» نوشته بانکی پور فرد و قماشچی (۱۳۸۴). در این کتاب اهداف تعلیم و تربیت اسلامی و راه دستیابی به آن‌ها، اولویت‌ها و اصول و سیاست‌های حاکم بر جریان تعلیم و تربیت و شیوه‌ها و فنون تعلیم و تربیت از دیدگاه مقام معظم رهبری مورد بررسی قرار گرفت.

مقاله «بررسی وجوب آموزش استدلالی در تربیت اعتقادی» نوشته موسوی (۱۳۹۱). این نوشتار درصدد است تا فرضیه «وجوب آموزش استدلالی در تربیت اعتقادی» را با روش استنادی و تحلیلی (با تأکید بر روش‌شناسی استنباطی و فقهی) بررسی کند. در این راستا برای دفاع از این فرضیه پنج دلیل مورد بررسی قرار گرفت و در پایان، محدوده جواز و منع کاربست آموزش استدلالی در تربیت اعتقادی و نیز وضعیت به‌کارگیری این روش نسبت به محتواهای آموزشی و موقعیت ادراکی متربیان تبیین شد. مقاله آل حسینی و دیگران (۱۳۹۱) با عنوان «فلسفه تربیت در جمهوری اسلامی ایران و مسئله ربط». هدف این مقاله ارائه تبیینی از محدودیت فلسفه تربیت در جمهوری اسلامی ایران در رویارویی با مسئله ربط است. نخست از طریق تحلیل فلسفه وجودی سند تحول بنیادین و قرار گرفتن درون یک موقعیت مسئله‌دار، مسئله ربط و محدودیت الگوهای نظری برای هدایت عمل عاملان تربیت برجسته می‌شود؛ سپس از دیدگاه‌های عملی برای صورت‌بندی دوباره و روشن کردن ابعاد نااندیشیده این مسئله کمک می‌گیرد تا نشان دهد یکی از گونه‌های ممکن و مغفول ناسازگاری در کمین سند است. یافته‌ها نشان می‌دهد ایجاد «تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت» مستلزم تحول نگرش ما به تکالیف و مأموریت‌های فلسفه تربیت در جمهوری اسلامی ایران است. در نتیجه‌گیری به خلأهای ناشی از نبودن رویکرد عملی برای غلبه بر مسئله ربط و ایجاد «تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت» اشاره و بر ضرورت در پیش گرفتن رویکرد عملی با نظر به محدودیت و ناپسندگی رویکرد نظری کنونی تأکید می‌شود.

کتاب «نگاهی دوباره به تربیت اسلامی» نوشته خسرو باقری (۱۳۸۰). با روشی نوین و قابل توجه به بیان و تبیین اصول و مبانی تعلیم و تربیت از دیدگاه قرآن کریم پرداخته و ابتدا به تبیین مبانی تعلیم و تربیت از متن آیات و روایات پرداخته و سپس بر اساس مبانی تبیین شده اصول تعلیم و تربیت ذیل هر مبنا را با همان روش بررسی آیات و روایات بیان نموده است.

مقاله «شاخص‌های تربیت دینی با نظر به قرآن کریم» نوشته کشاورز (۱۳۸۸). در این نوشتار تعدادی از شاخص‌های اساسی موردنظر در امر تربیت دینی فرزندان با نظر به آیات قرآن کریم (شامل: معرفت و بصیرت، تعقل و خردورزی، کرامت انسانی، محبت و مهرورزی، اعتدال) موردبحث قرار گرفت.

ادبیات و مبانی نظری پژوهش

۱- تربیت

۱-۱- **معنای لغوی تربیت:** تربیت^۱ در لغت‌نامه دهخدا به معنای تعلیم و تربیت، بیاموختن، بیگاهانیدن، آموزانیدن و کسی را به چیزی آموختن آمده است. درواقع دهخدا تربیت را با تعلیم یکی می‌انگارد (دهخدا، ۱۳۶۶، ج ۵: ۵۵۰). تربیت در معنای لغوی هم به معنای به بار آوردن استعدادهاست، یعنی استعدادهایی که به‌صورت فطری در نهاد انسان وجود دارند و با تربیت صحیح به فعلیت می‌رسند.

۱-۲- **معنای اصطلاحی تربیت:** الف) اتخاذ تدابیر مقتضی به‌منظور فراهم کردن شرایط مساعد برای رشد و کمال (شکوهی، ۱۳۶۷: ۶). ب) مجموعه اعمال یا تأثیرات عمدی و هدف‌دار یک انسان بر انسان دیگر به‌منظور ایجاد صفات اخلاقی و عمل یا مهارت‌های حرفه‌ای ج) پرورش استعدادهای درونی که بالقوه در یک شیء موجود است؛ به فعلیت درآوردن و پروردن (مطهری، ۱۳۶۷: ۳۸). د) مجموعه تدابیر و روش‌هایی است که برای ایجاد، ابقاء و اکمال ادراکات، تصمیمات و اقدامات مطلوب در مرتبه صورت می‌پذیرد (بهشتی، ۱۳۸۹: ۲۴).

تربیت فعالیتی منظم و مستمر در جهت کمک به رشد جسمانی، شناختی، اخلاقی، عاطفی و به‌طور کلی، پرورش و شکوفایی استعدادهای مرتبه به‌گونه‌ای که نتیجه آن در شخصیت مرتبه به‌ویژه در رفتارهای او ظاهر خواهد شد (حاجی ده‌آبادی، ۱۳۷۷: ۱۲). در این پژوهش تربیت از دیدگاه حضرت امام خمینی(ره) مورد مطالعه قرار گرفت. امام خمینی(ره) تربیت را پرورش انسان‌ها برای از قوه به فعل رسیدن استعدادهای درونی آن‌ها می‌دانند. تربیت در نگاه امام زمینه‌ساز بروز و ظهور اوصاف حق تعالی در انسان و رسیدن انسان به مقام قرب الهی می‌شود.

شهید مطهری در تعریف تربیت می‌نویسد: «تربیت عبارت است از پرورش دادن؛ یعنی استعدادهای درونی‌ای را که بالقوه در یک شیء موجود است به فعلیت در آوردن» (مطهری، ۱۳۷۸: ۵۶). در اصول تربیت دینی، ریشه اصلی همان اعتقاد به خداست که در پرتو آن باید احساسات نوع‌دوستانه را تقویت کرد؛ حس زیبایی را پرورش داد؛ اعتقاد به روح مجرد و عقل مجرد و روح مستقل از بدن را تقویت کرد و حتی از حس منفعت‌جویی انسان استفاده کرد (مطهری، ۱۳۷۸: ۹۱).

امام خمینی (ره) تربیت را مهم‌ترین امر انسان دانسته و می‌فرماید: «اساس عالم بر تربیت انسان است. تربیت کنید؛ مهم تربیت است؛ علم تنها فایده ندارد؛ علم تنها مضر است. تربیت و تزکیه مقدم بر تعلیم است» (صحیفه نور، ج ۱۳: ۵۰۷)؛ «هر اصلاحی نقطه اولش خود انسان است. اگر چنانچه خود انسان تربیت نشود، نمی‌تواند دیگران را تربیت کند. انسان اگر درست بشود، همه چیز عالم درست می‌شود» (صحیفه نور، ج ۹: ۱۳۲). ایشان در جای دیگر می‌فرمایند: «در اسلام همه امور مقدمه انسان‌سازی است. هیچ‌کس نمی‌تواند ادعا کند من دیگر احتیاج ندارم به این که تعلیم بشوم و تربیت بشوم؛ رسول خدا هم تا آخر احتیاج داشت، منتها احتیاج او را خدا رفع می‌کرد. ما همه احتیاج داریم» (صحیفه نور، ج ۵: ۷۸).

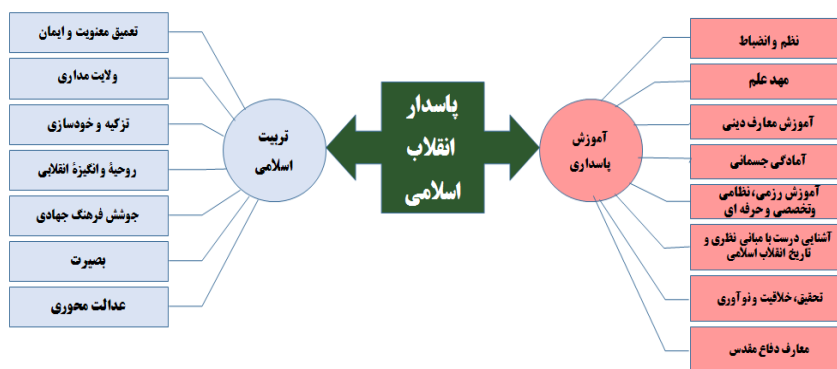
رهبر معظم انقلاب نیز در معنای تربیت می‌فرماید: «تربیت به معنای رشد و نمو و حرکت هر شیء به سمت هدف و غایتی است که آن شیء کمال خود را باز می‌یابد» (به نقل از شوبک‌لایی، ۱۳۸۹: ۹۱). یا در جای دیگری می‌فرماید: «تربیت پیش از تعلیم انسان را به حرکت در می‌آورد. اگر تربیت نباشد، بصیرت انسان به کمک او نمی‌آید» (بیانات در دیدار جمعی از مسئولان وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۸۱/۴/۲۶). به این ترتیب، در نظر مقام معظم رهبری، تربیت یعنی شکوفایی استعدادها و این، معنای وسیعی را در برمی‌گیرد که شامل بروز سلامت جسمی، فکری، علمی و اخلاقی انسان است که قصد شده تا در مسیر کمال، رشد و نمو داده شود؛ یعنی اهداف تربیتی دارای گستردگی خاصی است که همه استعدادهای بشری از جمله تربیت اخلاقی و رشد معنوی را شامل می‌شود.

بی‌شک، تربیت که سنگ بنای شخصیت فکری هر انسانی را پایه‌گذاری می‌کند، به دلیل نتایج ارزشمندی که به دنبال می‌آورد، بر تعلیم که تنها به تقویت قوای عقلانی انسان می‌پردازد، تقدم رتبه دارد؛ چنانکه در آیه «وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ» (سوره آل عمران، آیه ۶۴). تقدم تزکیه بر تعلیم نشان داده شده است.

۲- انتظارات فرمانده معظم کل قوا در حوزه تربیت و آموزش از دانشگاه افسری امام حسین (ع)
فرمانده معظم کل قوا امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در تشریف‌فرمایی به دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع) طی سال‌های اخیر، منویاتی دارند که بخشی از آن، خواسته‌ها و انتظارات معظم له از دانشگاه می‌باشد که به‌طور صریح و روشن بیان می‌فرمایند. ایشان راجع به محورهایی از جمله

علمی بودن، نظامی بودن، معنوی و عرفانی بودن دانشگاه و ... و همچنین در خصوص آموزش‌های رزمی و این‌که این دانشگاه مرکز آموزش‌های انقلابی و مرکز آماده‌سازی‌های فکری و روحی است و ... بیاناتی را فرمودند که بایستی این خواسته‌ها و انتظارات به‌عنوان نقشه راه فعالیت‌های دانشگاه در دو بعد تربیت و آموزش موردتوجه قرار گیرد. تربیت و آموزش، برای پاسدار انقلاب، به‌مثابه دو بال پرنده است که لازم و ملزوم یکدیگرند و بایستی به‌صورت متوازن رشد نمایند. انتظارات و خواسته‌های مقام معظم رهبری از دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین(ع) در دو بعد تربیت و آموزش به‌صورت شکل زیر ترسیم شده است.

شکل شماره (۱): انتظارات مقام معظم رهبری از دانشگاه در دو بعد تربیت و آموزش

۳- اهمیت تعلیم و تربیت از نگاه مقام معظم رهبری

تعلیم و تربیت از سیاست‌های بنیادین اسلام و از اهداف زیربنایی بعثت رسول خدا(ص) است. پیامبر اسلام(ص) تربیت را از خویش و خویشاوندانش آغاز کرد و به تعلیم و آموزش نیز از اولین روزهای هجرت همت گمارد. این، خود نشانگر اهمیت آن دو مقوله دینی و قرآنی است. با تفکر قوای درونی انسان شکوفا می‌شود و زمینه حرکت کمالی او فراهم می‌گردد. لذا به همراه علم‌آموزی و تفکر تربیت یا پرورش اخلاقی و تهذیب نفس نیز مطرح می‌شود که در اسلام بر این امر بسیار تأکید شده و از همان ظهور اسلام مبادی و مبانی تعلیم و تربیت به‌عنوان یک علم بنا نهاده شده است. مقام معظم رهبری می‌فرماید «یکی از مسائل ارزشمند و کارساز در زندگی بشر، علم و آگاهی است. علم، افزون بر اینکه وسیله‌ای است برای بهتر زیستن و برای خوب از عهده مسئولیت برآمدن، به‌خودی‌خود نیز مطلوب بشر است. برای ایجاد یک تمدن اسلامی - مانند هر تمدن دیگر - دو عنصر اساسی لازم است: یکی تولید فکر، یکی پرورش انسان» (بیانات در اجتماع زنان خوزستان، ۱۳۷۵/۱۲/۲۰).

۱-۳- دین مبین اسلام پیشرو و الگوی همه مکاتب در تعلیم و تربیت: آموزه‌های اسلام، سراسر

دعوت به تحصیل علم و دانش پژوهی است و پاداش‌های معنوی در نظر گرفته شده برای پویندگان علم، بسیار بالاست. از نگاه قرآن، دانش مایه سروری و یکی از شرایط رهبری و پیشوایی دیگران است. قرآن از مأمور و مکلف شدن عده‌ای برای تحصیل علم و دانش سخن می‌گوید و آن را مقدمه‌ای برای هدایت یابی دیگران می‌داند. از نگاه قرآن، دانایی زمینه همراهی با حقیقت را فراهم می‌کند و دانایان مخاطبان حقیقی قرآن‌اند. رهبر انقلاب در این مورد می‌فرماید: «آن‌وقتی که در دنیا خبری از علم و سواد و درس‌ومشق و نشانه‌های تعلیم و تعلم وجود نداشت، اسلام و قرآن ما با «اقرأ» شروع کرد و به قلم و نوشته سوگند خورد و اسیر جنگی را در مقابل یاد دادن چند کلمه آزاد کرد. این، متعلق به چهارده قرن پیش است. همان کارهای اسلام و نبی مکرم ما (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) موجب شد که جامعه امی عرب در زمانی که اروپای امروز هیچ خبری از علم و دانش نداشتند، دارنده بزرگ‌ترین دانشگاه‌ها و بزرگ‌ترین دانشمندان و فارابی‌ها و ابن‌سیناها و محمدبن زکریاها و ابوریحان‌ها و دیگران و دیگران شود. یعنی در صدر اسلام، مبارزه با بی‌سوادی و تحریص و تحریض به علم و دانش، جامعه اسلامی را حدود هفت، هشت قرن از همه دنیای متمدن آن روز جلوتر برد. البته بعد ما رجعت کردیم، مسلمانان تنبلی کردند و کار ما به این‌جا رسید؛ ولی حالا می‌توانیم دوباره شروع کنیم. دوباره انقلاب شد، دوباره اسلام سر کار آمد و حالا دیگر بی‌سوادی معنی ندارد» (بیانات در دیدار مسئولان دفاتر نهضت سوادآموزی و مسئولان شهربانی، ۶۹/۷/۴).

۲-۳- خانواده نخستین هسته تعلیم و تربیت: خانواده، هسته نخستین جامعه و از عوامل اصلی انتقال فرهنگ، اندیشه، اخلاق و سنت‌ها و عواطف به نسلی پس از نسل دیگر است. در میان اعضای خانواده بیشترین سهم تأثیرگذاری بر فرزند از آن مادران است؛ به‌ویژه در خانواده‌هایی که شیوه‌ای زیست طبیعی و مطابق با الگوها و سنت اسلامی دارند؛ که بر اساس آن شیر مادر بهترین غذای کودک و آغوش مادر بهترین جایگاه برای تربیت و پرورش کودکان شناخته می‌شود. بر پایه همین نگرش، بارزترین و والاترین نقشی که در کلام و حیانی قرآن، برای زنان ترسیم و مورد ستایش قرار گرفته شده نقش مادری و عهده‌داری تربیت فرزندان از سوی آنان است. زنان به حکم طبیعت و دستگاه آفرینش در سه نقش طبیعی ابراز وجود می‌کنند: نقش دختری، نقش همسری و نقش مادری. از میان این هر سه نقش آن چه جایگاه و منزلت ویژه و شایسته تعظیم و تکریم به زن می‌دهد، منزلت و جایگاه مادری است. در دو سوره به‌خصوص بر روی واژه مادر جداگانه تکیه شده و زحمات، رنج‌ها و بیداری‌هایی که برای پرورش، تربیت و سلامت فرزند خود در هنگام بارداری، شیردهی، متحمل گشته است، یادآور شده و بدین‌سان منزلت مادری را ارج بیشتر از پدر بودن نهاده و حقوق بیشتر او بر فرزندان را گوشزد کرده است. در همین رابطه رهبر انقلاب می‌فرماید: «بهترین روش تربیت فرزند انسان، این است که در آغوش مادر و با استفاده از مهر و محبت او پرورش پیدا کند» (بیانات در اجتماع زنان خوزستان، ۷۵/۱۲/۲۰).

یکی از ابعاد مهم اجتماعی کردن، گرایش دادن به اخلاق و ارزش‌های مذهبی است. در هر دوره تاریخی خانواده‌ها کوشیده‌اند که قواعد و مقررات اخلاقی موردقبول جامعه را به فرزندان خود منتقل کنند. هر کودکی دین و مذهب و باورهای بنیادین خود را نخستین بار در دامن خانواده فرا می‌گیرد و آن جاست که با اصول و فروع و بایدها و نبایدهای آن آشنا می‌گردد.

۳-۳- جامعه بستر عمومی تعلیم و تربیت: یکی از اهداف مهم دین و بعثت انبیا (علیهم‌السلام) تربیت و تزکیه انسان است. دین اسلام نیز در احکام عبادی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی خود، تربیت انسان‌ها را وجه همت خویش قرار داده است. تربیت انسان در جامعه صورت می‌گیرد؛ زیرا انسان مدنی بالطبع است. او در جامعه با نهادهای خانواده، سیاست، اقتصاد، دین و تعلیم و تربیت سروکار دارد و هر یک از آن‌ها هنجارها و ارزش‌های ویژه‌ای را از فرد انتظار دارند و اینجاست که فرد باید بر اساس فکر و منطق و مقتضیات کنش متقابل تصمیم بگیرد. از این‌رو، تصور این که تربیت فرا گردی فردی است، فکری خام و بی‌اساس است. رهبر انقلاب می‌فرماید: «عدالت اجتماعی، در صورتی در جامعه تأمین می‌شود که افراد در جامعه تربیت‌شده باشند؛ ظلم نکنند و زیر بار ظلم نروند» (بیانات در دیدار اқشار مختلف مردم، ۷۲/۴/۲۳).

۳-۴- وظیفه مهم معلمان در تعلیم و تربیت: عالم باید علم خود را به دیگران بیاموزد، زیرا علم رزقی است که خداوند بدو عطا کرده و از او انفاق آن را خواسته است. از میان تمامی عوامل آموزشی و تربیتی، نقش معلم به‌عنوان مهم‌ترین عامل نظام تعلیم و تربیت، جایگاه و اهمیت بسزایی دارد. معلم در رشد و پرورش دانش‌آموزان، نقش بسیار مهمی را ایفا می‌کند. تمامی فعالیت‌های معلم، مانند شناخت فرآیند رشد کودکان و نوجوانان، شیوه‌های تدریس و علاقه‌مندی به رشته تدریس خود، از عواملی هستند که در آموزش و پرورش دانش‌آموزان، دخالت زیادی دارند. بر این اساس رهبر انقلاب می‌فرماید: «شما معلمان از این مسئله غفلت نکنید که تربیت کردن هم جزو کار شماست؛ و چه بهتر که با نفوذ معلمی؛ با تأثیر روحی معلم بر متعلم استفاده کنید و یک نقطه روشن و نورانی‌ای در قلب دانش‌آموز باقی بگذارید» (بیانات در دیدار معلمان استان فارس، ۸۷/۲/۱۲).

۳-۵- تربیت جوانان به‌عنوان فتح الفتوح انقلاب اسلامی: استعمارگران می‌کوشند تا در هر کشور به سرچشمه‌های اصلی تعلیم و تربیت آن کشور تسلط پیدا کنند و به‌اصطلاح می‌کوشند تا آب را از سرچشمه گل‌آلود کنند. آنان سعی می‌کنند با تأسیس دبستان‌ها، دبیرستان‌ها، دانشگاه‌ها و مراکز تربیت معلم، نسلی تربیت کنند تا آن‌طور فکر کند که استعمارگران می‌خواهند و در نتیجه آن‌طور عمل کند که منافع استعمارگران تأمین شود. استعمار فرهنگی سخت‌ترین نوع استعمار و شدیدترین نوع وابستگی است و پایه‌های استعمار نو بر استعمار فرهنگی استوار می‌شود. استعمارگران فرهنگ و تعلیم و تربیت را در هر کشور به دست می‌گیرند تا نسل جوان را فاسد و تباه سازند.

رهبر انقلاب در این باره می‌فرماید: «امام بزرگوار ما در یک حادثه مهم جنگی... در قضیه یکی از عملیات که پیروزی‌ای به دست رزمندگان آمده بود، یک پیامی دادند. در آن پیام این نکته وجود داشت

که فتح‌الفتوح انقلاب اسلامی، تربیت این جوان‌هاست. ... که در آن شرایط دشواری که همه دنیا در مقابل ما با چهره دژم و سلاح آماده شلیک ایستاده بودند، این‌ها توانستند یک چنین پیروزی بزرگی را به دست آورند» (بیانات در دیدار شرکت‌کنندگان در ششمین همایش ملی نخبگان جوان، ۹۱/۷/۱۲).

۳-۶- تربیت انسان، لازمه الگو شدن جمهوری اسلامی برای ملت‌های دیگر: یکی از عوامل توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، گسترش همه‌جانبه آموزش و تربیت نیروی انسانی متخصص و کارآمد می‌باشد. از دهه ۱۹۶۰ میلادی به بعد به سبب تحول در مفهوم توسعه، جایگاه تعلیم و تربیت در توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی متحول شده است و تربیت نیروی انسانی جایگاه ویژه‌ای یافته است و اگر جامعه‌ای بخواهد نظام اقتصادی، صنعتی، سیاسی و اجتماعی خویش را دگرگون سازد و آن را با مقتضیات و نیازمندی‌های جدید همساز نماید، ناچار است که سیاست جامعی در توسعه نیروی انسانی داشته باشد و این میسر نیست مگر اینکه از نظام تعلیم و تربیت به‌ویژه آموزش و پرورش متوقع بود.

در همین رابطه مقام معظم رهبری می‌فرماید: «اگر جمهوری اسلامی می‌خواهد پرچم اسلام را در دست بگیرد، می‌خواهد خودش به سعادت برسد، دنیا و آخرت خود را آباد کند همچنان که قرآن به ما یاد می‌دهد که می‌توان دنیا و آخرت را با هم آباد کرد و باید این کار انجام بگیرد... باید انسان‌های شریف، دانا، با استعدادهای جوشان، دارای ابتکار، دارای اخلاق نیک انسانی، دارای شجاعت، قوت خطرپذیری، ورود در میدان‌های جدید، بدون هیچ‌گونه عقده خودکم‌بینی یا خودبرتربینی، انسان‌های دلداد به خدای متعال و متکی به قدرت الهی و دارای توکل کامل، انسان‌های صبور، انسان‌های بردبار و حلیم، انسان‌های خوش‌بین و انسان‌های امیدوار تربیت کنید» (بیانات در دیدار جمعی از معلمان سراسر کشور، ۹۰/۲/۱۴).

۴- تربیت علمی از دیدگاه مقام معظم رهبری

مقام معظم رهبری در مورد تربیت علمی در زمان‌های متعدد به موارد مهمی اشاره دارند که در زیر بخشی از آن‌ها بیان می‌شود.

«یک مسئله دیگر، تربیت علمی جوان‌هاست. باید کشورهای اسلامی از لحاظ علم و فناوری پیشرفت کنند. گفتم غرب و آمریکا به برکت علم توانستند بر کشورهای دنیا مسلط شوند؛ یکی از ابزارهایشان علم بود؛ ثروت را هم با علم به دست آوردند. البته مقداری از ثروت را هم با فریب‌گری و خباثت و سیاست به دست آوردند، اما علم هم مؤثر بود. باید علم پیدا کرد. ... یک روز در بخشی از تاریخ، علم دنیا دست ما مسلمان‌ها بوده؛ چرا امروز این‌جور نشود؟ چرا توقع و انتظار نداشته باشیم که تا سی سال دیگر دنیای اسلام بشود مرجع علمی دنیا که همه برای مسائل علمی به کشورهای اسلامی مراجعه کنند؟ این آینده ممکن است؛ همت کنیم، تلاش کنیم. این‌ها همه‌اش به برکت اسلام و به برکت انقلاب پیش می‌آید. نظام دینی اثبات کرد که می‌تواند سرعت و شتاب بیشتری داشته باشد» (بیانات در

دیدار شرکت‌کنندگان در اجلاس جهانی اساتید دانشگاه‌های جهان اسلام و بیداری اسلامی، ۱۳۹۱/۹/۲۱).

«دانشگاه علاوه بر وظیفه‌ای که نسبت به درون خود دارد، یک وظیفه‌ای هم درباره جامعه دارد. وظیفه درونی، همین تولید علم، پیشرفت علمی، تربیت علمی است؛ وظیفه بیرونی، اثرگذاری در مجموع جامعه است. دانشگاه نمی‌تواند از مسائل جامعه منفک و منزوی باشد. این یک نکته بسیار مهمی است که بنده به اساتید محترم، برادران و خواهران عرض می‌کنم. سعی کنید دانشگاه را درگیر مسائل اجتماعی کنید؛ البته خواهیم گفت که دستگاه‌های مختلف باید از دانشگاه کمک بخواهند، راهنمایی بخواهند، کار بخواهند و دانشگاه به آن‌ها کمک کند، لکن آن، رابطه بین دستگاه‌ها و دانشگاه است و این حرف که حالا می‌زنیم، رابطه بین مردم و دانشگاه‌ها است با مسائل جامعه» (بیانات در دیدار جمعی از استادان، نخبگان و پژوهشگران دانشگاه‌ها، ۱۳۹۸/۳/۸).

«اعتمادبه‌نفس شخصی و اعتمادبه‌نفس ملی در اساتید ما، یک ضرورت است. اولاً، استاد ما شخصاً اعتمادبه‌نفس داشته باشد و کار علمی بکند. به آن کار علمی‌اش تکیه بکند و افتخار کند. ثانیاً، اعتمادبه‌نفس ملی داشته باشد. به قابلیت و توانایی‌های این ملت اعتماد داشته باشد. اگر این معنا در یک استاد وجود داشته باشد، این سرریز خواهد شد در محیط درس، در کلاس درس، در انتقال به دانشجو و تأثیر تربیتی خودش را خواهد گذاشت؛ و ثالثاً پرکاری؛ ما یک مقداری از ناحیه کم‌کاری‌هایمان و تنبلی‌هایمان - در بخش‌ها و سطوح مختلف - ضربه خوردیم. باید کار کرد و از کار نباید خسته شد؛ بنابراین نوآوری و ابتکار، شجاعت علمی، اعتمادبه‌نفس شخصی و ملی و کار متراکم و انبوه، علاج کار پیشرفت علمی ماست. مخاطب این هم اساتید دانشگاه‌اند» (بیانات در دیدار اساتید و اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها، ۱۳۸۵/۷/۱۳).

«البته روحیه دانش‌دوستی، جزو تربیت‌های اسلامی است؛ یعنی اگر ما بخواهیم اخلاق اسلامی را گسترش بدهیم، این هم در آن هست. پیشرفت مراتب علم هم جزو اساس کار شماست که بایستی به آن توجه بشود. تقسیم علوم و پیدا کردن اولویت‌ها و این که امروز در این مقطع، در این پنج سال، در این ده سال بایستی خیل دانش‌آموزان به چه علومی بیشتر گرایش و توجه داده بشوند، این‌ها مسائل کاری و فنی شماست که به آن واقف‌تر هستید. این علاج کار ماست؛ یعنی بایستی با وجدان اسلامی، بچه‌ها تربیت بشوند؛ و این امروز واضح است» (حدیث ولایت، ج ۹: ۱۷۱).

«... ما در تمدن اسلامی و در نظام مقدس جمهوری اسلامی که به سمت آن تمدن حرکت می‌کند، این را هدف گرفته‌ایم که دانش را همراه با معنویت پیش ببریم. این که می‌بینید دنیای غرب نسبت به پایبندی ما به معنویت حساس است، بر دین‌داری ما اسم تعصب و تحجر می‌گذارد، علاقه‌مندی ما به مبانی اخلاقی و انسانیت را مخالفت با حقوق بشر قلمداد می‌کند، به خاطر آن است که این روش، ضد روش آن‌هاست. آن‌ها علم را پیش بردند - البته کار مهم و بزرگی بود - اما جدای از اخلاق و معنویت بود و شد آنچه شد. ما

می‌خواهیم علم با اخلاق پیش برود» (بیانات در دیدار با گروهی از پرستاران و امدادگران، ۱۳۷۶/۶/۱۹).
 «... به هیچ قیمتی از علم نگذرد، علم را قدر بدانید. علم خیلی مهم است. هر جا که هستید در صورتی خواهید توانست بهترین کار را بکنید که عالم باشید. اگر عارف هم باشید در صورتی که عالم باشید گمراه نمی‌شوید. عارفی که عالم نباشد، آدم عارف و سالک در راه خدا رفته، حرکت کرده و قدم زده، ممکن است منحرف بشود...» (بیانات در دیدار جمعی از استادان، نخبگان و پژوهشگران دانشگاه‌ها، ۱۳۹۸/۳/۸).

۵- تربیت پاسداران بدو ورود به دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین(ع)

مقام معظم رهبری در خصوص تربیت پاسداران بدو ورود به دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین(ع) به‌ویژه تربیت علمی آن‌ها به نکات مهمی اشاره دارد که در زیر به‌طور مختصر بیان می‌شود. ایشان در این زمینه می‌فرماید: «... مراسمی هم که شما اجرا کردید، نشانه تداوم ابتکارات جوانان سپاهی است و مراسم امروز، مراسم زیبا و پرمغز و پر مضمونی بود لکن همین‌طور که بارها تأکید کردیم، تکرار کردیم، خرسندیم، افتخار می‌کنیم اما قانع نیستیم؛ بایستی همچنان این حرکت پیشرفت ادامه پیدا کند؛ هم در سطح علمی و تربیتی دانشگاه و هم در موضوعات دیگری که عرض می‌کنم. از جمله نظام جذب و عضو یابی خیلی مهم است؛ بایستی بر روی آن تکیه کرد، تأکید کرد. برنامه‌های آموزشی عمیق؛ برنامه‌های آموزش بایستی جداً دارای عمق باشد» (بیانات در مراسم دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه افسری امام حسین(ع)، ۱۳۹۸/۷/۲۱).

«بایستی هر چه ممکن است بر روی این مسائل تکیه بشود: آموزش عمیق، تربیت جامع، تخصص لازم در مدیران مجموعه، ضابطه گرایی. از جمله چیزهایی که بنده تأکید می‌کنم» (بیانات در مراسم دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه امام حسین(ع)، ۱۳۹۸/۷/۲۱).

«... غفلت مطلقاً مورد قبول نیست، بایستی دائم بیدار بود، دائم بایستی هوشیار بود؛ چون امیرالمؤمنین (ع) فرمود: مَنْ نَامَ لَمْ يَنْمَ عَنْهُ؛ اگر شما در سنگر خوابت برد، معنایش این نیست که سنگر مقابل شما هم خوابش برده، او ممکن است بیدار باشد؛ باید همواره در سنگر بیدار و آماده‌به‌کار بود. قُوْتُ [یعنی] عزم راسخ و پولادین؛ قُوْتُ [یعنی] ایمان قوی و خالص، قُوْتُ [یعنی] انگیزه‌ی روزافزون؛ اینها همه قُوْتُ است؛ أَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ، همه اینها را باید آماده کنید. قُوْتُ، تربیت جوانان بلندهمت و پُرانگیزه است. مظهر قُوْتُ در اینجا دانشگاه افسری امام حسین است؛ جوان باهمت و جوان باایمان تربیت می‌کند؛ اینها همه «قُوَّة» و مشمول «أَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ» است» (بیانات در مراسم دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین(ع) در سال ۱۳۹۸).

رهبر معظم انقلاب اسلامی در مراسم دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه در سال ۱۳۹۵ در سخنان مهمی به تبیین منطق قرآنی و اسلامی «جهاد کبیر» به معنای «ایستادگی و تبعیت نکردن از جبهه

استکبار» و ابعاد و الزامات آن در نظام جمهوری اسلامی پرداختند و با اشاره به تلاش‌ها و برنامه‌ریزی‌های گسترده جبهه استکبار برای نفوذ و تغییر هویت نظام اسلامی، گفتند: مهم‌ترین وظیفه کنونی مراکز دانشگاهی و حوزوی، عناصر و جوانان مؤمن و انقلابی و همچنین سازمان سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، «اقدام سنجیده و هوشمندانه برای تبیین و روشن‌گری ژرفا و عمق شعارهای انقلاب» و «پرهیز از اقدامات سطحی»، «کادرسازی برای آینده» و «تدوین علمی تجربه‌های متراکم و شگفت‌انگیز انقلاب در طول ۳۸ سال گذشته» است.

فرمانده کل قوا خطاب به دانشجویان و فارغ‌التحصیلان دانشگاه افسری امام حسین(ع) خاطرنشان کردند: شما پاسداران چنین حقیقت مقدس و هویت متعالی هستید و باید به این جایگاه خود افتخار کنید. حضرت آیت‌الله خامنه‌ای در مراسم دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه در سال ۱۳۸۸ با اشاره به شکل‌گیری سپاه پاسداران انقلاب اسلامی با حضور جوانانی مؤمن، پاک و دارای عزم راسخ و پولادین افزودند: نتیجه مجاهدت آن جوانان به‌ویژه در دوران دفاع مقدس آن شد که ملت ایران با رهنمودهای امام راحل رحمه‌الله‌علیه توانست قله‌ها را یکی پس از دیگری فتح کند و به پیش رود. رهبر انقلاب اسلامی جوانان را به تجهیز خود در عرصه علم و دانش، سازندگی معنوی و روحی توصیه و خاطرنشان کردند: قدرتهای استکباری غالباً تلاش می‌کنند تا هیبت و تشر خود را به ملت‌ها تحمیل کنند، اما ابهت معنوی جوانان مؤمن و مجهّز به علم قطعاً بیشتر از هیبت مادی آن‌ها خواهد بود.

۶- شاخص‌های تربیت علمی در دانشگاه افسری امام حسین(ع)

دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین(ع) که عمده ورودی‌های سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در آن دوره عمومی پاسداری را می‌گذرانند و زمینه‌ها و بسترهای تربیت پاسدار تراز انقلاب اسلامی که مدنظر مقام معظم رهبری است، در آن پرورش می‌یابند، در راستای تربیت علمی در پنج شاخص به قرار زیر فعالیت می‌کند.

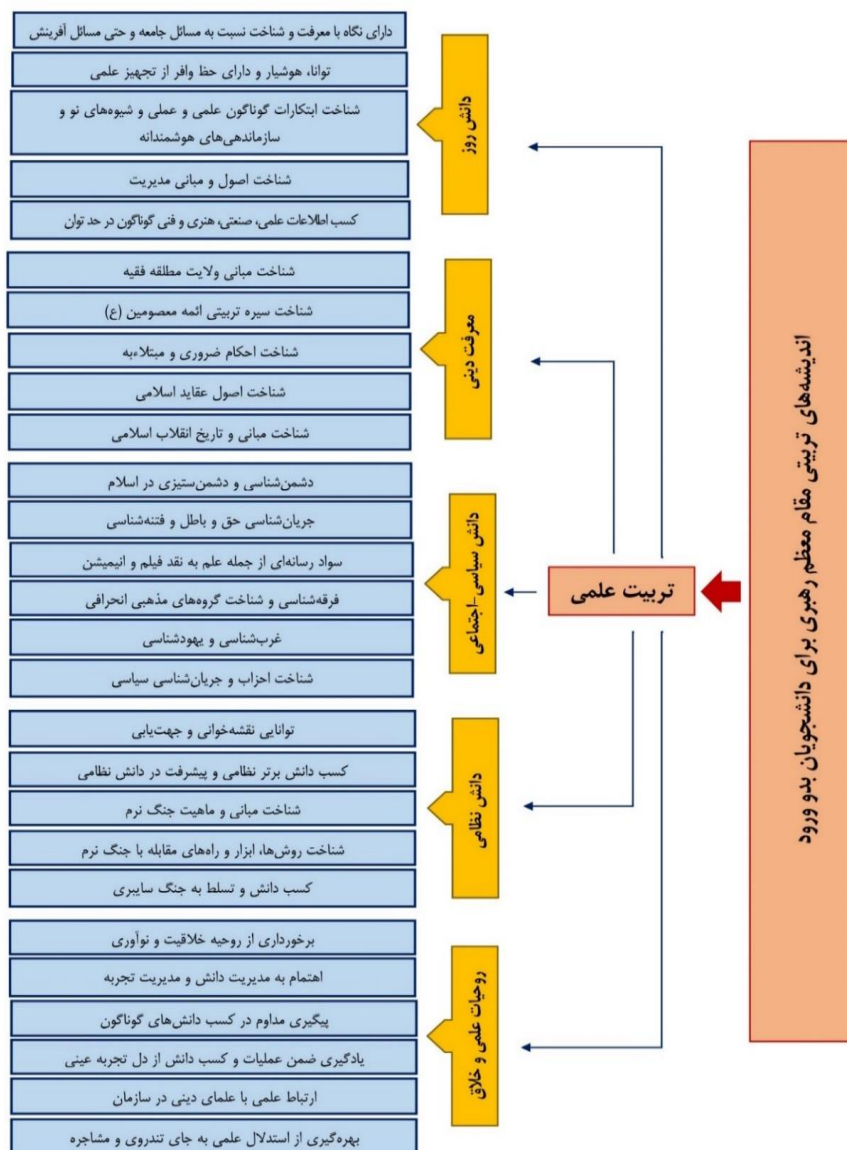
۱- شاخص دانش روز که گویه‌هایی از قبیل: الف) دارای نگاه با معرفت و شناخت نسبت به مسائل جامعه و حتی مسائل آفرینش؛ ب) توانا، هوشیار و دارای حظ وافر از تجهیز علمی؛ ج) شناخت ابتکارات گوناگون علمی و عملی و شیوه‌های نو و سازماندهی‌های هوشمندانه؛ د) شناخت اصول و مبانی مدیریت؛ ه) کسب اطلاعات علمی، صنعتی، هنری و فنی گوناگون در حد توان مورد توجه قرار می‌گیرد. ۲- شاخص معرفت دینی که گویه‌هایی از قبیل: الف) شناخت مبانی ولایت مطلقه فقیه؛ ب) شناخت سیره تربیتی ائمه معصومین(ع)؛ ج) شناخت احکام ضروری و مبتلا به؛ د) شناخت اصول عقاید اسلامی. ۳- شاخص شناخت مبانی و تاریخ انقلاب اسلامی جزو برنامه‌های علمی و تربیتی دانشگاه هستند. ۳- شاخص دانش نظامی که گویه‌هایی از قبیل: الف) توانایی نقشه‌خوانی و جهت‌یابی؛ ب) کسب دانش برتر نظامی و پیشرفت در دانش نظامی؛ ج) شناخت مبانی و ماهیت جنگ نرم؛ د) شناخت روش‌ها، ابزار و راه‌های

مقابله با جنگ نرم؛ ه) کسب دانش و تسلط به جنگ سایبری جزو محورهای موضوعی برنامه‌های دانشگاه هستند. ۴- شاخص دانش سیاسی - اجتماعی که شاخص‌هایی از قبیل: الف) سواد رسانه‌ای از جمله علم به نقد فیلم و انیمیشن؛ ب) دشمن‌شناسی و دشمن‌ستیزی در اسلام؛ ج) جریان‌شناسی حق و باطل و فتنه‌شناسی؛ د) فرقه‌شناسی و شناخت گروه‌های مذهبی انحرافی؛ ه) غرب‌شناسی و یهودشناسی؛ و) شناخت احزاب و جریان‌شناسی سیاسی مورد توجه دانشگاه افسری امام حسین(ع) هستند. ۵- شاخص روحیات علمی و خلاق که گویه‌هایی از قبیل: الف) برخورداری از روحیه خلاقیت و نوآوری؛ ب) اهتمام به مدیریت دانش و مدیریت تجربه؛ ج) پیگیری مداوم در کسب دانش‌های گوناگون؛ د) یادگیری ضمن عملیات و کسب دانش از دل تجربه عینی؛ ه) ارتباط علمی با علمای دینی در سازمان؛ و) بهره‌گیری از استدلال علمی به‌جای تدریس و مشاجره به‌صورت نظری و عملی مدنظر برنامه‌های علمی و تربیتی دانشگاه افسری تربیت پاسداری امام حسین(ع) هستند. همه این شاخص‌ها و گویه‌ها موردتوجه و نظر مقام معظم رهبری هستند که در بالا بخشی از این موضوعات در بیانات ایشان آورده شده است.

مدل مفهومی پژوهش

بر اساس ادبیات و مبنای نظری و بررسی مضامین بیانات مقام معظم رهبری در خصوص تربیت به‌ویژه با تأکید بر تربیت نیروهای پاسدار انقلاب اسلامی در بعد تربیت علمی و تدریس محورهای موضوعی مختلف در دوره عمومی بدو ورود به سپاه، مدل مفهومی زیر به‌دست آمده است.

شکل شماره (۲): مدل مفهومی پژوهش

روش‌شناسی پژوهش

۱- روش‌شناسی پژوهش: روش پژوهش حاضر، توصیفی-تحلیلی با راهبرد پیمایشی است. پژوهش کنونی از نظر هدف، هم توصیفی و هم تحلیلی است، به این دلیل که با هدف تبیین جنبه‌های مختلف تربیتی پاسداران بدو ورود بر اساس اندیشه‌های مقام معظم رهبری انجام گردیده است. این

پژوهش از نظر عمق مطالعه، کاربردی- توسعه‌ای است.

پژوهش، از رویکرد آمیخته که تلفیقی از دو روش کیفی و کمی است، استفاده می‌کند. به این صورت که این پژوهش ابتدا به صورت کیفی به تحلیل اسناد مربوط به تربیت می‌پردازد. سپس در تلاش است تا دستاوردها را امتیازدهی کند و به یک اجماع نظر علمی دست یابد. همچنین در مورد پژوهی، از روش پیمایش به عنوان یک روش کمی برای گردآوری و تحلیل داده‌ها، استفاده گردیده است. در پژوهش پیش رو، پس از انجام مورد کاوی و مشخص نمودن شاخص‌ها و گویه‌ها، پرسش‌نامه متناسب طراحی می‌گردد. یک قسمت از ابزار جمع‌آوری داده‌ها در این پژوهش، فیش‌برداری و شیوه گردآوری داده‌ها، اسنادی بوده است که با مراجعه به کتابخانه‌ها، مراکز اسناد الکترونیک، اعم از دانشگاهی و یا وابسته به نهادها و سازمان‌ها میسر گردیده است. قسمت دیگر از ابزار جمع‌آوری داده‌ها، پرسش‌نامه است؛ همان پرسش‌نامه‌هایی که به روش دلفی در پژوهش تهیه و نهایی شد. از نظر زمانی، پژوهش در سال ۱۳۹۸ انجام شده است.

۲- جامعه آماری و نمونه آماری

۲-۱- جامعه آماری: به دلیل تخصصی بودن موضوع، جامعه آماری شامل سه گروه «مدیران و تصمیم‌گیران در تعلیم و تربیت»، «فرماندهان و مسئولان دانشگاه افسری و تربیت پاسداری» و همچنین تعدادی از «صاحب‌نظران دانشگاهی و پژوهشگران» می‌باشد که به منظور ارائه تصویری واقعی‌تر و تحلیل موردقبول‌تر از شرایط موجود، به عنوان جامعه هدف انتخاب شده‌اند.

۲-۲- شیوه انتخاب نمونه: در این پژوهش، شیوه انتخاب نمونه‌ها، نمونه‌گیری گلوله برفی است که یک روش غیر تصادفی است و توسط محققان برای شناسایی افراد بالقوه در مطالعاتی که یافتن افراد یا موضوع موردبررسی دشوار است و به یک گروه بسیار کوچک محدود می‌شود مورد استفاده قرار می‌گیرد.

این روش مانند زنجیر عمل می‌کند و شبیه این حالت است که یک نفر شما را به افراد دیگری با همان موضوع یا صفت معرفی می‌کند و سپس پژوهشگران به مشاهده و بررسی افراد معرفی شده می‌پردازند و این روند تا زمانی که به تعداد کافی از افراد دست‌یابیم، ادامه دارد.

با توجه به اینکه در پژوهش حاضر، جامعه آماری دقیقی از نخبگان و خبرگان در موضوع تعلیم و تربیت پاسداران بدو ورود در دست نیست، در خصوص نخبگان و خبرگان به روش گلوله برفی اعتماد خواهد شد.

۳- روش تجزیه و تحلیل: به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده از این پرسش‌نامه‌ها از نرم‌افزار SPSS استفاده خواهد شد. برای تعیین پایایی آزمون نیز از روش آلفای کرونباخ استفاده می‌شود. روش آلفای کرونباخ برای محاسبه هماهنگی درونی ابزار اندازه‌گیری که خصیصه‌های

مختلف را اندازه‌گیری می‌کند به کار می‌رود.

در پژوهش حاضر، با توجه به اینکه نوع داده‌های جمع‌آوری شده با یکدیگر تفاوت‌هایی دارد، لذا شیوه تجزیه و تحلیل هر گروه از این داده‌ها نیز تفاوت‌هایی را خواهد داشت. در پرسش‌نامه‌ها، سؤالات بسته به وسیله نرم‌افزارهای موجود مانند Spss، Excel و آماره‌های متناسب از جمله درصد، فراوانی، میانگین، آزمون فریدمن، میانگین و انحراف معیار و... مورد تجزیه و تحلیل قرار خواهد گرفت. پاسخ‌ها و پیشنهادها افرادی که مورد پرس‌وجو قرار گرفته‌اند به انضمام داده‌ها و اطلاعات گردآوری شده از اسناد، همگی در چارچوب مدل تحقیق قرار داده شده و مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرند.

۴-روایی و پایایی پرسش‌نامه به‌عنوان ابزار جمع‌آوری داده: یکی از روش‌های مهم در جمع‌آوری داده‌های این پژوهش، روش میدانی است و ابزاری که در آن به کار می‌رود، پرسش‌نامه است. سنجش روایی (اعتبار، صحت) و پایایی (قابلیت اطمینان) پرسشنامه یکی از مراحل مهم پژوهش است؛ به‌طوری که عدم روایی و عدم پایایی پرسشنامه یا هر ابزار اندازه‌گیری دیگری که در پژوهش‌ها استفاده می‌شود، می‌تواند تأثیر منفی بر نتایج کلی پژوهش داشته باشد. باید توجه کرد که نمی‌توان به روایی و پایایی قاطع دست پیدا کرد، ولی نتایج پژوهش بسیار دقیق‌تر خواهند بود اگر ابزارهای تحقیق تا حد امکان روایی و پایایی داشته باشند.

معمولاً برای اطمینان از روایی از پرسشنامه‌های استاندارد استفاده می‌شود مگر اینکه در زمینه مورد مطالعه پرسشنامه استاندارد از قبل در دست نباشد. برای بررسی پایایی پرسشنامه نیز معمولاً از روش آلفای کرونباخ^۱ استفاده می‌شود. اگر مقدار این شاخص برای سؤالات پرسشنامه بیشتر از ۰/۷۵ باشد، می‌گوییم پرسشنامه از پایایی قابل قبولی برخوردار است. در این پژوهش، آلفای کرونباخ به شرح جدول شماره ۱ و ۲ محاسبه گردیده است. ضریب آلفای کرونباخ در خصوص پایایی ابزار گردآوری داده‌ها به کار رفته است و نتایج حاکی از ضریب بالای پایایی این ابزار دارد؛ زیرا رقم آلفای کرونباخ ۰/۹۰۷ است.

جدول شماره (۱): محاسبه آلفای کرونباخ کلی پرسش‌نامه

		تعداد	%
موارد	متغیر	۱۷	۵۶/۷
	Excluded ^a	۱۳	۴۳/۳
	جمع	۳۰	۱۰۰/۰

جدول شماره (۲): ضریب آلفای کرونباخ کلی پرسش نامه

تعداد آیتم‌ها	آلفای کرونباخ
۵۷	۰/۹۰۷

درمجموع، مطابق آنچه در نرم‌افزار Spss محاسبه گردید، ضریب آلفای کرونباخ، نمره ۰/۹۰۷ را نشان می‌دهد پس پایایی پرسش‌نامه مطلوب ارزیابی می‌شود.

۵- نحوه توزیع ابزار جمع‌آوری داده میدانی (پرسش‌نامه): همان‌گونه که در قسمت روش پژوهش، در خصوص جامعه آماری، نمونه آماری و تعداد نمونه توضیح داده شد، برای انتخاب افراد نمونه از دل جامعه آماری متخصصین و صاحب‌نظران مقرر گردید که به متخصصان و صاحب‌نظران مراجعه شود. با مراجعه به نفرات اول، از هر یک از آن‌ها خواسته شد تا صاحب‌نظر و متخصص بعدی را به پژوهشگر معرفی کنند. بدین شکل، با استفاده از شیوه گلوله برفی، تعداد کل افراد مدنظر مورد پرسشگری قرار گرفتند.

تجزیه و تحلیل و یافته‌های پژوهش

۱- تجزیه و تحلیل ویژگی‌های جامعه آماری

۱-۱- توزیع سنی: از نظر توزیع سنی افراد، ۵۵ درصد افراد در رده سنی ۵۰ ساله و بالاتر از آن قرار دارند. ۴۵ درصد افراد در رده سنی زیر ۵۰ ساله قرار دارند.

۱-۲- توزیع فراوانی برحسب تحصیلات: بررسی توزیع فراوانی افراد از نظر سطح تحصیلات حاکی است که ۴۷ درصد از سطح تحصیلات کارشناسی ارشد برخوردارند و ۵۳ درصد دارای تحصیلات در مقطع دکتری هستند.

۱-۳- توزیع فراوانی برحسب میزان تجربه: این بررسی نشان داده است که ۴۷/۶ درصد افراد، بین ۱۰ تا ۲۰ سال تجربه در حوزه موردپژوهش داشته و ۵۲/۴ درصد نیز بالای ۲۰ سال تجربه در حوزه این پژوهش دارند.

۱-۴- توزیع فراوانی برحسب میزان سنوات: مطابق بررسی‌ها، ۳۳ درصد از افراد دارای سنوات ۱۰ تا ۲۵ سال هستند، آن‌هایی که سنوات ۲۶ تا ۳۰ سال هستند نیز ۳۳ درصد را تشکیل می‌دهند. همچنین افراد دارای سنوات بالاتر از ۳۰ سال، یک‌سوم کل نمونه‌های آماری هستند.

۲- تجزیه و تحلیل گزاره‌های تربیت علمی

۲-۱- دانش روز: از مهم‌ترین ابعاد اندیشه‌های تربیتی مورد نظر مقام معظم رهبری برای دانشجویان بدو

ورود به دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین(ع)، مؤلفه تربیت علمی نام دارد. این مؤلفه دارای شاخص‌هایی است که یکی از آن‌ها، «دانش روز» است. این شاخص دارای گویه‌های چندگانه به نام «دارای نگاه با معرفت و شناخت نسبت به مسائل جامعه و حتی مسائل آفرینش»، «توانا، هوشیار و دارای حظ وافر از تجهیز علمی»، «شناخت ابتکارات گوناگون علمی و عملی و شیوه‌های نو و سازمان‌دهی‌های هوشمندانه»، «شناخت اصول و مبانی مدیریت» و «کسب اطلاعات علمی، صنعتی، هنری و فنی گوناگون در حد توان» است. مقادیر کمینه، بیشینه و میانگین پاسخ افراد در جدول مربوطه درج شده است. همچنین نگاهی به ارقام میانگین که همگی بالای ۴ هستند و نمره انحراف معیار که زیر ۱ به دست آمده است نشان‌دهنده وجود یک توافق و همگرایی در پاسخ افراد است.

جدول شماره (۳): کمینه، بیشینه، میانگین و انحراف معیار گویه‌های شاخص دانش روز

انحراف معیار	میانگین	بیشینه	کمینه	تعداد پاسخ‌ها	گویه‌ها
۰/۴۳۵	۴/۷۶	۵	۴	۲۹	نگاه با معرفت و شناخت نسبت به مسائل جامعه و حتی مسائل آفرینش
۰/۳۵۱	۴/۸۶	۵	۴	۲۹	توانا، هوشیار، و دارایی حظ وافر از تجهیز علمی
۰/۵۴۷	۴/۶۷	۵	۳	۳۰	شناخت ابتکارات گوناگون علمی و عملی و شیوه‌های نو و سازمان‌دهی‌های هوشمندانه
۰/۵۶۷	۴/۶۱	۵	۳	۲۸	شناخت اول و مبانی مدیریت
۰/۶۳۸	۴/۵۰	۵	۳	۲۸	کسب اطلاعات علمی، صنعتی، هنری و فنی گوناگون در حد توان

۱-۱-۲- گویه نگاه با معرفت و شناخت نسبت به مسائل جامعه و حتی مسائل آفرینش: گویه «نگاه با معرفت و شناخت نسبت به مسائل جامعه و حتی مسائل آفرینش» از نظرگاه قریب به ۷۶ درصد افراد تا اندازه بسیار زیادی در راستای اندیشه مقام معظم رهبری برای تربیت و آموزش پاسداران بدو ورود قرار دارد و ۲۴ درصد نیز تا حد زیادی با این امر موافق‌اند.

۲-۱-۲- گویه توانا، هوشیار و دارای حظ وافر از تجهیز علمی: از گویه‌هایی که در زیرمجموعه شاخص دانش روز جای دارد «نگاه با معرفت و شناخت نسبت به مسائل جامعه و حتی مسائل آفرینش» است. مطابق آمار، ۸۶/۲ درصد پاسخگویان در مورد این گویه تا حد بسیار زیاد و ۱۳/۸ درصد تا حد زیاد، اعتقاد دارند که این گویه در اندیشه تربیتی مقام معظم رهبری جای دارد.

۳-۱-۲- شناخت ابتکارات گوناگون علمی و عملی و شیوه‌های نو و سازمان‌دهی‌های هوشمندانه: یکی دیگر از گویه‌های زیرمجموعه شاخص دانش روز، گویه «شناخت ابتکارات گوناگون علمی و عملی

و شیوه‌های نو و سازمان‌دهی‌های هوشمندانه» است. آمارها نشان می‌دهد که ۷۰ درصد تا اندازه بسیار زیاد و ۲۶/۷ درصد تا اندازه زیاد، این گویه را از اندیشه‌های مورد نظر مقام معظم رهبری قلمداد کردند. ۴-۱-۲- شناخت اصول و مبانی مدیریت: بررسی‌ها حکایت از این دارند که ۶۴/۳ درصد، گویه «شناخت اصول و مبانی مدیریت» را در زیرمجموعه شاخص دانش روز و از جمله گویه‌هایی برمی‌شمردند که در راستای اندیشه‌های تربیت علمی مقام معظم رهبری برای پاسداران بدو ورود است.

۵-۱-۲- کسب اطلاعات علمی، صنعتی، هنری و فنی گوناگون در حد توان: گویه «کسب اطلاعات علمی، صنعتی، هنری و فنی گوناگون در حد توان» از نظر ۵۷/۱ درصد از پاسخ‌دهندگان در سطح بسیار زیاد و از نظر ۳۵/۷ درصد از پاسخ‌دهندگان در سطح زیاد، در اندیشه‌های تربیتی مقام معظم رهبری برای پاسداران بدو ورود دانشگاه افسری و تربیت پاسداری جای دارد.

۲-۲- شاخص معرفت دینی: در مجموعه تربیت علمی، شاخص معرفت دینی قرار دارد و برای این شاخص، گویه‌های چندی وجود دارد که عبارت‌اند از: «شناخت مبانی ولایت مطلقه فقیه»، «شناخت سیره تربیتی ائمه معصومین(ع)»، «شناخت احکام ضروری و مبتلا به»، «شناخت اصول عقاید اسلامی» و «شناخت مبانی و تاریخ انقلاب اسلامی». کمینه، بیشینه، میانگین و انحراف معیار گویه‌های شاخص معرفت دینی در ادامه و در جدول درج شده است که بر اساس آن، میانگین گویه‌ها حتی از ۴/۵ هم بالاتر و حتی نزدیک به ۵ است. همچنین همه انحراف معیارها از ۰/۵ پایین‌تر است که حاکی از بالا بودن توافق و ناچیز بودن تفرق و پراکندگی در آراء متخصصان و خبرگانی است که از آن‌ها پرسشگری شد.

جدول شماره (۴): کمینه، بیشینه، میانگین و انحراف معیار گویه‌های شاخص معرفت دینی

انحراف معیار	میانگین	بیشینه	کمینه	تعداد پاسخ‌ها	گویه‌ها
۰/۳۷۹	۴/۸۳	۵	۴	۳۰	شناخت مبانی ولایت مطلقه فقیه
۰/۳۱۰	۴/۹۰	۵	۴	۲۹	شناخت سیره تربیتی ائمه معصومین (ع)
۰/۳۶۴	۴/۸۷	۵	۴	۳۰	شناخت احکام ضروری و مبتلا به
۰/۴۱۲	۴/۷۹	۵	۴	۲۹	شناخت اصول عقاید اسلامی
۰/۴۶۶	۴/۷۰	۵	۴	۳۰	شناخت مبانی و تاریخ انقلاب اسلامی

۱-۲-۲- شناخت مبانی ولایت مطلقه فقیه: در شاخص معرفت دینی، یکی از گویه‌های موجود، گویه «شناخت مبانی ولایت مطلقه فقیه» است. بررسی نشان می‌دهد که ۸۳/۳ درصد پاسخ‌دهندگان معتقدند که این گویه در حد بسیار زیادی در راستای اندیشه‌ها تربیتی مقام معظم رهبری خاص پاسداران دانشگاه افسری قرار می‌گیرد.

۲-۲-۲- شناخت سیره تربیتی ائمه معصومین(ع): گویه دیگری که در مجموعه شاخص معرفت دینی

جای دارد، گویه «شناخت سیره تربیتی ائمه معصومین(ع)» است. بررسی نشان داده است که ۸۹/۷ درصد از جامعه آماری در سطح خیلی زیاد و ۱۰/۳ درصد در سطح زیاد، این گویه را هم‌راستا با اندیشه‌های تربیتی مقام معظم رهبری در خصوص تربیت پاسداران بدو ورود می‌دانند.

۳-۲-۲- شناخت احکام ضروری و مبتلابه: از نظر ۸۶/۷ درصد پاسخ‌دهندگان تا حد بسیار زیاد باور دارند که گنجانیدن گویه «شناخت احکام ضروری و مبتلابه» در برنامه تربیتی پاسداران بدو ورود، در راستای اندیشه‌های مقام معظم رهبری واقع شده است. همچنین ۱۳/۳ درصد تا حد زیادی چنین باوری دارند.

۴-۲-۲- شناخت اصول عقاید اسلامی: در بین افرادی که در این پرسشگری شرکت داشتند، ۷۹/۹ درصد تا حد بسیار زیاد و ۲۰/۷ درصد تا حد زیاد بر این باورند که گویه «شناخت اصول عقاید اسلامی» برای پاسداران بدو ورود، در راستای اندیشه‌های مقام معظم رهبری قرار دارد.

۵-۲-۲- شناخت مبانی و تاریخ انقلاب اسلامی: از گویه‌های زیرمجموعه شاخص معرفت دینی، گویه «شناخت مبانی و تاریخ انقلاب اسلامی» است. در اینکه این گویه تا چه اندازه در اندیشه تربیتی مقام معظم رهبری در خصوص پاسداران بدو ورود جای دارد، ۷۰ درصد نظر موافق در حد خیلی زیاد و ۳۰ درصد نظر موافق در حد زیاد دارند.

۳-۲-۲- دانش سیاسی-اجتماعی: شاخص دیگر در زیرمجموعه مؤلفه تربیت علمی، دانش سیاسی-اجتماعی است. این شاخص از گویه‌هایی ترکیب شده است که عبارت‌اند از: «دشمن‌شناسی و دشمن‌ستیزی در اسلام»، «جریان‌شناسی حق و باطل و فتنه‌شناسی»، «سواد رسانه‌ای ازجمله علم به نقد فیلم و انیمیشن»، «فرقه‌شناسی و شناخت گروه‌های مذهبی انحرافی»، «غرب‌شناسی و یهود‌شناسی» و «شناخت احزاب و جریان‌شناسی سیاسی». محاسبه کمینه، بیشینه میانگین و انحراف معیار این گویه‌ها در جدول بعدی آمده است. در جدول مربوطه مشاهده می‌شود که همه میانگین‌ها از ۴/۵ بالاتر بوده و انحراف معیار در همه موارد، از ۱ پایین‌تر است که به معنای همگرایی بالای پاسخ‌ها است.

جدول شماره (۵): کمینه، بیشینه، میانگین و انحراف معیار گویه‌های شاخص دانش سیاسی-اجتماعی

انحراف معیار	میانگین	بیشینه	کمینه	تعداد پاسخ‌ها	گویه‌ها
۰/۳۴۶	۴/۸۷	۵	۴	۳۰	دشمن‌شناسی و دشمن‌ستیزی در اسلام
۰/۲۵۸	۴/۹۳	۵	۴	۲۹	جریان‌شناسی حق و باطل و فتنه‌شناسی
۰/۹۹۴	۴/۳۹	۵	۱	۲۸	سواد رسانه‌ای (نقد فیلم و انیمیشن)
۰/۶۸۶	۴/۵۵	۵	۳	۲۹	فرقه‌شناسی و شناخت گروه‌های مذهبی انحرافی
۰/۷۲۳	۴/۶۸	۵	۲	۲۸	غرب‌شناسی و یهود‌شناسی
۰/۴۱۸	۷۹/۴	۵	۴	۲۸	شناخت احزاب و جریان‌شناسی سیاسی

۱-۳-۲- دشمن شناسی و دشمن ستیزی در اسلام: در شاخص دانش سیاسی- اجتماعی، گویه «دشمن شناسی و دشمن ستیزی در اسلام» وجود دارد که ۸۶/۷ درصد پاسخ دهندگان در حد بسیار زیاد و ۱۳/۳ درصد پاسخ دهندگان در حد بالایی آن را در راستای اندیشه های تربیتی مقام معظم رهبری برای پاسداران بدو ورود ارزیابی می کنند.

۲-۳-۲- جریان شناسی حق و باطل و فتنه شناسی: گویه مهم دیگری که در زمره شاخص دانش سیاسی- اجتماعی قرار دارد، گویه «جریان شناسی حق و باطل و فتنه شناسی» است. مطابق بررسی های آماری، ۹۳/۱ درصد افراد تا حد بسیار زیاد بر این باورند که جریان شناسی حق و باطل و فتنه شناسی مطابق اندیشه های مقام معظم رهبری باید در زمره آموزش های پاسداران بدو ورود جای داشته باشد.

۳-۳-۲- سواد رسانه ای از جمله علم به نقد فیلم و انیمیشن: درباره گویه «سواد رسانه ای از جمله علم به نقد فیلم و انیمیشن»، ۶۰/۷ درصد تا حد بسیار زیاد و ۲۸/۶ درصد نیز تا حد زیاد اعتقاد دارند که چنین گویه ای در راستای اندیشه های تربیتی مقام معظم رهبری برای پاسداران بدو ورود جای می گیرد.

۴-۳-۲- فرقه شناسی و شناخت گروه های مذهبی انحرافی: فرقه شناسی و شناخت گروه های مذهبی انحرافی یکی دیگر از گویه های تربیتی پاسداران بدو ورود است که ۶۵/۵ درصد تا سطح بسیار زیاد و ۲۴/۱ درصد تا سطح زیاد، آن را هم راستای اندیشه های مقام معظم رهبری قلمداد کردند.

۵-۳-۲- غرب شناسی و یهود شناسی: لحاظ کردن گویه غرب شناسی و یهود شناسی نیز برای پاسداران بدو ورود دارای اهمیت است. ۷۸/۶ درصد تا حد بسیار زیاد و ۱۴/۳ درصد تا حد زیاد، این گویه را هم راستا با اندیشه های تربیتی مقام معظم رهبری قلمداد می کنند.

۶-۳-۲- شناخت احزاب و جریان شناسی سیاسی: در میان پاسخ دهندگان، ۷۸/۶ درصد در سطح بسیار زیاد و ۲۱/۴ درصد در سطح زیاد، باور دارند که گویه «شناخت احزاب و جریان شناسی سیاسی» به عنوان یک نیاز تربیتی برای پاسداران بدو ورود محسوب شده و در راستای اندیشه های مقام معظم رهبری نیز قرار دارد.

۴-۲- شاخص دانش نظامی: شاخص دانش نظامی از جمله شاخص هایی است که در مجموعه تربیت علمی جای دارد. این شاخص از گویه های چندی تشکیل شده است که عبارت است از: «توانایی نقشه خوانی و جهت یابی»، «کسب دانش برتر نظامی و پیشرفت در دانش نظامی»، «شناخت مبانی و ماهیت جنگ نرم»، «شناخت روش ها، ابزار و راه های مقابله با جنگ نرم» و «کسب دانش و تسلط به جنگ سایبری». رقم میانگین پاسخ های محاسبه شده برای همه این گویه ها از ۴ بالاتر است و رقم انحراف معیار، از ۱ پایین تر است. این بدان معنی است که همگی این گویه ها در سطح قابل قبولی از نظر آماری قرار دارند.

جدول شماره (۶): کمینه، بیشینه، میانگین و انحراف معیار گویه‌های شاخص دانش نظامی

انحراف معیار	میانگین	بیشینه	کمینه	تعداد پاسخ‌ها	گویه‌ها
۰/۶۴۳	۴/۴۸	۵	۳	۲۷	توانایی نقشه‌خوانی و جهت‌یابی
۰/۶۶۹	۴/۶۳	۵	۲	۳۰	کسب دانش برتر نظامی و پیشرفت در دانش نظامی
۰/۴۳۴	۴/۸۷	۵	۳	۳۰	شناخت مبانی و ماهیت جنگ نرم
۰/۴۳۴	۴/۸۷	۵	۳	۳۰	شناخت روش‌ها، ابزار و راه‌های مقابله با جنگ نرم
۰/۶۲۶	۴/۴۳	۵	۳	۳۰	کسب دانش و تسلط به جنگ سایبری

۱-۴-۲- توانایی نقشه‌خوانی و جهت‌یابی: در زمره شاخص دانش نظامی، گویه «توانایی نقشه‌خوانی و جهت‌یابی» قرار دارد. در بین پاسخ‌دهندگان، ۵۵/۶ درصد تا حد بسیار زیاد و ۳۷ درصد تا حد زیاد باور دارند که این گویه در راستای اندیشه‌های تربیتی مقام معظم رهبری به‌ویژه در خصوص پاسداران بدو ورود قرار دارد.

۲-۴-۲- کسب دانش برتر نظامی و پیشرفت در دانش نظامی: گویه «کسب دانش برتر نظامی و پیشرفت در دانش نظامی» در زیرمجموعه شاخص دانش نظامی جای دارد و از نظر ۷۰ درصد پاسخ‌دهندگان تا سطح بسیار زیادی در راستای اندیشه‌های تربیتی مقام معظم رهبری برای پاسداران بدو ورود به حساب می‌آید.

۳-۴-۲- شناخت مبانی و ماهیت جنگ نرم: در میان پاسخ‌دهندگان، ۹۰ درصد در حد بسیار زیاد بر این باورند که گویه «شناخت مبانی و ماهیت جنگ نرم» در زمره اندیشه‌های تربیتی مقام معظم رهبری برای پاسداران بدو ورود قرار دارد.

۴-۴-۲- شناخت روش‌ها، ابزار و راه‌های مقابله با جنگ نرم: گویه «شناخت روش‌ها، ابزار و راه‌های مقابله با جنگ نرم» در میان پاسخ‌گویان، ۹۰ درصد موافقت در حد بسیار زیاد و ۶/۷ درصد موافقت در حد زیاد را کسب نموده است. این بدان معنی است که گویه مذکور در راستای اندیشه‌های مقام معظم رهبری جای می‌گیرد.

۵-۴-۲- کسب دانش و تسلط به جنگ سایبری: گویه بعدی در زیرمجموعه شاخص دانش نظامی، گویه «کسب دانش و تسلط به جنگ سایبری» است؛ یعنی یک پاسدار بدو ورود باید با جنگ سایبری نیز آشنا و بدان مسلط شود. چنین گویه‌ای در نظر ۵۰ درصد از پاسخ‌دهندگان تا حد بسیار زیاد در راستای اندیشه‌های تربیتی مقام معظم رهبری برای پاسداران بدو ورود قرار دارد.

۵-۲- روحیات علمی و خلاق: در شاخص روحیات علمی و خلاق، گویه‌های چندی وجود دارد که

میانگین آماری همه آن‌ها از ۴ بالاتر است و مقدار انحراف معیار همه شاخص‌ها از ۱ پایین‌تر است که نشان از مقبولیت و نیز همسویی نظرات پاسخ‌دهندگان است.

جدول شماره (۷): کمینه، بیشینه، میانگین و انحراف معیار گویه‌های شاخص روحیات علمی و خلاق

انحراف معیار	میانگین	بیشینه	کمینه	تعداد پاسخ‌ها	گویه‌ها
۰/۳۴۶	۴/۸۷	۵	۴	۳۰	برخورداری از روحیه خلاقیت و نوآوری
۰/۶۲۱	۴/۶۰	۵	۳	۳۰	اهتمام به مدیریت دانش و مدیریت تجربه
۰/۶۶۱	۴/۶۷	۵	۳	۳۰	پیگیری مداوم در کسب دانش‌های گوناگون
۰/۶۶۹	۴/۶۳	۵	۳	۳۰	یادگیری ضمن عملیات و کسب دانش از دل تجربه عینی
۰/۷۹۰	۴/۵۷	۵	۲	۲۸	ارتباط علمی با علمای دینی در سازمان
۰/۷۲۳	۴/۶۸	۵	۲	۲۸	بهره‌گیری از استدلال علمی به‌جای تندی و مشاجره

۱-۵-۲- برخورداری از روحیه خلاقیت و نوآوری: در گویه «برخورداری از روحیه خلاقیت و نوآوری» ۸۶/۷ درصد تا حد بسیار بالا نظر موافق دارند که در راستای اندیشه‌های مقام معظم رهبری برای تربیت پاسداران بدو ورود قرار دارد.

۲-۵-۲- اهتمام به مدیریت دانش و مدیریت تجربه: از نظر ۶۶/۷ درصد از پاسخ‌دهندگان، گویه «اهتمام به مدیریت دانش و مدیریت تجربه» تا حد بسیار زیادی در راستای اندیشه‌های مقام معظم رهبری برای پاسداران بدو ورود قرار دارد.

۳-۵-۲- پیگیری مداوم در کسب دانش‌های گوناگون: در مورد گویه «پیگیری مداوم در کسب دانش‌های گوناگون» نیز ۷۶/۷ درصد از پاسخ‌گویان اعتقاد دارند که این گویه تا حد بسیار زیادی در زمره شاخص‌های تربیتی هم‌راستا با اندیشه‌های تربیت علمی مقام معظم رهبری قرار دارد. لذا باید برای پاسداران بدو ورود لحاظ شود.

۴-۵-۲- یادگیری ضمن عملیات و کسب دانش از دل تجربه عینی: در زمینه گویه «یادگیری ضمن عملیات و کسب دانش از دل تجربه عینی» نیز ۷۳/۳ درصد پاسخ‌دهندگان در حد بسیار زیاد و ۱۶/۷ درصد در سطح زیاد بر این باور هستند که این گویه مطابق با اندیشه‌های تربیتی مقام معظم رهبری بوده و باید برای پاسداران بدو ورود لحاظ شود.

۵-۵-۲- ارتباط علمی با علمای دینی در سازمان: در مورد گویه «ارتباط علمی با علمای دینی در

سازمان» ۷۱/۴ درصد از پاسخ‌دهندگان اعتقاد دارند که هم‌راستا با اندیشه‌های تربیتی مقام معظم رهبری است و باید برای تربیتی پاسداران بدو ورود به کار بسته شود.

۶-۵-۲- بهره‌گیری از استدلال علمی به جای تندى و مشاجره: گویه «بهره‌گیری از استدلال علمی به جای تندى و مشاجره» از نظر ۷۸/۶ درصد افراد در سطح بسیار زیاد در راستای اندیشه‌های مقام معظم رهبری برای پاسداران بدو ورود قرار دارد و لذا باید به کار بسته شود.

در نهایت پس از جمع‌آوری اطلاعات از آزمودنی‌ها و تجزیه و تحلیل آن‌ها با روش آماری مناسب برای گویه‌های شاخص‌های پنج‌گانه مؤلفه تربیت علمی در دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین(ع) نیز رتبه‌بندی زیر به دست آمده است.

جدول شماره (۸): نتایج رتبه‌بندی گویه‌های تربیت علمی

رتبه گویه	نام گویه‌ها	نمره گویه
۱	۲۰. شناخت روش‌ها، ابزار و راه‌های مقابله با جنگ نرم	۱۶/۵۴
۲	۱۱. دشمن‌شناسی و دشمن‌ستیزی در اسلام	۱۶/۱۹
۳	۱۲. جریان‌شناسی حق و باطل و فتنه‌شناسی	۱۶/۱۹
۴	۷. شناخت سیره تربیتی ائمه معصومین (ع)	۱۶/۰۴
۵	۱۹. شناخت میانی و ماهیت جنگ نرم	۱۵/۸۱
۶	۸. شناخت احکام ضروری و مبتلا به	۱۵/۶۷
۷	۲۲. برخورداری از روحیه خلاقیت و نوآوری	۱۵/۵۶
۸	۶. شناخت میانی ولایت مطلقه فقیه	۱۵/۰۸
۹	۲. توانا، هوشیار و دارای حظ وافر از تجهیز علمی	۱۴/۸۸
۱۰	۲۵. یادگیری ضمن عملیات و کسب دانش از دل تجربه عینی	۱۴/۵۶
۱۱	۲۷. بهره‌گیری از استدلال علمی به جای تندى و مشاجره	۱۴/۴
۱۲	۱. نگاه با معرفت و شناخت نسبت به مسائل جامعه و حتی مسائل آفرینش	۱۴/۱
۱۳	۱۵. غرب‌شناسی و یهودشناسی	۱۴/۱
۱۴	۱۶. شناخت احزاب و جریان‌شناسی سیاسی	۱۴/۰۴
۱۵	۹. شناخت اصول عقاید اسلامی	۱۴
۱۶	۱۰. شناخت میانی و تاریخ انقلاب اسلامی	۱۳/۹۸
۱۷	۲۶. ارتباط علمی با علمای دینی در سازمان	۱۳/۶
۱۸	۲۴. پیگیری مداوم در کسب دانش‌های گوناگون	۱۳/۵
۱۹	۱۸. کسب دانش برتر نظامی و پیشرفت در دانش نظامی	۱۳/۰۲
۲۰	۲۳. اهتمام به مدیریت دانش و مدیریت تجربه	۱۲/۹
۲۱	۱۴. فرقه‌شناسی و شناخت گروه‌های مذهبی انحرافی	۱۲/۸۱

۱۲/۷۳	۴. شناخت اصول و مبانی مدیریت	۲۲
۱۲/۶۵	۳. شناخت ابتکارات گوناگون علمی و عملی و شیوه‌های نو و سازمندی‌های هوشمندانه	۲۳
۱۲/۱۵	۵. کسب اطلاعات علمی، صنعتی، هنری و فنی گوناگون در حد توان	۲۴
۱۲/۱۵	۱۳. سواد رسانه‌ای از جمله علم به نقد فیلم و انیمیشن	۲۵
۱۰/۹۸	۱۷. توانایی نقشه‌خوانی و جهت‌یابی	۲۶
۱۰/۳۸	۲۱. کسب دانش و تسلط به جنگ سایبری	۲۷

نتیجه‌گیری

جمع‌بندی نتایج تحقیق نشان می‌دهد که برای حضور پاسداران به‌ویژه دانشجویان بدو ورود دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین(ع) در صحنه‌های جهاد و مقاومت به آموزش و تربیت نیاز دارند، دوره‌های آموزشی و تربیتی مختلف به تناسب مأموریت‌های این نهاد مقدس و همزمان با موقعیت‌هایی که سپاه در آن‌ها قرار دارد و باید ایفای نقش کند، تدوین و طراحی شود.

در این تحقیق پس از استخراج و بررسی بیانات مقام معظم رهبری در حوزه تربیت به‌ویژه تربیت علمی در دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین(ع)، پنج شاخص موردبررسی قرار گرفت که به قرار زیر بودند: دانش روز، شاخص معرفت دینی، دانش سیاسی-اجتماعی، شاخص دانش نظامی و روحیات علمی و خلاق. در شاخص دانش روز، گویه «نگاه با معرفت و شناخت نسبت به مسائل جامعه و حتی مسائل آفرینش» از نظر پاسخگویان تا حد زیادی در راستای اندیشه‌های تربیتی مقام معظم رهبری جای دارد. در شاخص معرفت دینی، گویه «شناخت سیره تربیتی ائمه معصومین(ع)» از نظر پاسخگویان با ۸۹/۷ درصد از جامعه آماری در سطح خیلی زیاد هم‌راستا با اندیشه‌های تربیتی مقام معظم رهبری در خصوص تربیت پاسداران بدو ورود می‌باشد. در شاخص دانش سیاسی-اجتماعی، گویه «جریان‌شناسی حق و باطل و فتنه‌شناسی» مطابق بررسی‌های آماری با ۹۳/۱ درصد تا حد بسیار زیاد مطابق اندیشه‌های مقام معظم رهبری باید در زمره آموزش‌های پاسداران بدو ورود جای داشته باشد. در شاخص دانش نظامی، گویه «شناخت روش‌ها، ابزار و راه‌های مقابله با جنگ نرم» در میان پاسخگویان، ۹۰ درصد موافقت در حد بسیار زیاد را کسب نموده است. این بدان معنی است که گویه مذکور در راستای اندیشه‌های مقام معظم رهبری جای می‌گیرد. در شاخص روحیات علمی و خلاق، گویه «برخورداري از روحیه خلاقیت و نوآوری» با ۸۶/۷ درصد تا حد بسیار بالا نظر موافق دارند که در راستای اندیشه‌های مقام معظم رهبری برای تربیت پاسداران بدو ورود قرار دارد.

برای شاخص‌های تربیت علمی نیز ارقام میانگین همه گویه‌ها، مطلوب و بالاتر از ۴ است. انحراف معیار گویه‌های تربیت علمی نیز همگی کمتر از ۱ و در اغلب موارد کمتر از ۵/۵ هستند که نشان از توافق و همگرایی بالای نظرات خبرگان و متخصصان است. لذا گویه‌ها در زیرمجموعه شاخص‌ها و شاخص‌ها در زیرمجموعه مؤلفه تربیت علمی، در راستای اندیشه‌های مقام معظم رهبری در خصوص تربیت پاسداران بدو ورود قرار دارد.

در خصوص میانگین و انحراف معیار شاخص‌های تربیت علمی حاصل از مجموع مطالب بیان شده، می‌توان این‌گونه نتیجه گرفت که میانگین گویه‌های شاخص دانش سیاسی $4/68$ درصد و انحراف معیار آن $507/$ درصد است. میانگین گویه‌های شاخص معرفت دینی $4/82$ درصد و انحراف معیار آن $382/$ درصد است. میانگین گویه‌های شاخص دانش سیاسی-اجتماعی $4/70$ درصد و انحراف معیار آن $570/$ درصد است. میانگین گویه‌های شاخص دانش نظامی $4/66$ درصد و انحراف معیار آن $561/$ درصد است و در نهایت میانگین گویه‌های شاخص روحیات علمی و خلاق $4/67$ درصد و انحراف معیار آن $635/$ درصد است.

منابع و مأخذ

۱. قرآن کریم، ترجمه الهی قمشه‌ای.
۲. نهج البلاغه، ترجمه محمد دشتی.
۳. آل حسینی، فاطمه و دیگران (۱۳۹۱)، «فلسفه تربیت در جمهوری اسلامی ایران و مسئله ربط»، فصلنامه پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی، سال بیستم، شماره ۱۵.
۴. باقری، خسرو (۱۳۸۰)، نگاهی دوباره به تربیت اسلامی، تهران: مدرسه.
۵. بانکی پور فرد، امیرحسین و قماشچی، احمد (۱۳۸۴)، تعلیم و تربیت از دیدگاه مقام معظم رهبری، ج ۲، تهران: نشر تربیت اسلامی.
۶. بهشتی، سعید (۱۳۸۹)، جستجویی در بنیان‌های معرفت‌شناختی فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی بر مبنای حکمت صدرایی، تهران: دانشگاه تربیت مدرس.
۷. بیانات رهبر معظم انقلاب در دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع)، در پایگاه اینترنتی <http://farsi.khamenei.ir/>
۸. بیانات رهبر معظم انقلاب در خصوص «تربیت»، در پایگاه اینترنتی <http://farsi.khamenei.ir/>
۹. حاجی ده آبادی، محمدعلی (۱۳۷۷)، درآمدی بر نظام تعلیم و تربیت اسلامی، قم: دفتر تحقیقات اسلامی.
۱۰. خمینی، روح‌الله (امام) (۱۳۶۸)، صحیفه نور، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).
۱۱. دهخدا، علی‌اکبر (۱۳۶۶)، لغت‌نامه دهخدا، ج ۵، تهران: دانشگاه تهران.
۱۲. شکوهی، غلامحسین (۱۳۶۷)، تعلیم و تربیت و مراحل آن، مشهد: آستان قدس رضوی.
۱۳. شوبکلابی، مسلم (۱۳۸۹)، «تعلیم و تربیت از دیدگاه مقام معظم رهبری»، مجله مربیان، سال دهم، شماره ۳۶.
۱۴. کشاورز، سوسن (۱۳۸۸)، «شاخص‌های تربیت دینی با نظر به قرآن کریم»، مجله پیوند، شماره ۳۵۷.
۱۵. مجموعه رهنمودهای مقام معظم رهبری (۱۳۷۵)، حدیث ولایت، ج ۹، تهران: سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی.
۱۶. مطهری، مرتضی (۱۳۶۷)، فطرت، تهران: صدرا.
۱۷. مطهری، مرتضی (۱۳۷۸)، تعلیم و تربیت در اسلام، ج ۲۱، قم: صدرا.

۱۸. موسوی، سید نقی (۱۳۹۱)، «بررسی وجوب آموزش استدلالی در تربیت اعتقادی»، فصلنامه پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی، سال بیستم، شماره ۱۵.
۱۹. میرزا محمدی، محمدحسین (۱۳۸۶)، «تدوین شاخص‌های تربیتی در دوره آموزش عمومی»، مجله دانشور رفتار، سال چهاردهم، شماره ۲۴.